

S. F.

"Aurel Stodola, 1859-1942. Pamiatke storocnice narodenia", Bratislava 1959 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 5/1, 125-126

1960

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wręcz współczesnych. Wynika to niewątpliwie z faktu, że najistotniejsze przemiany techniczne dokonują się na Ukrainie właśnie w ostatnich latach. Z artykułów, które zainteresować mogą najbardziej czytelnika nie związanego z problemami Ukrainy, wymienić trzeba artykuł B. P. Suchowa o pracach K. F. Gaussa w zakresie miernictwa elektrycznego.

S. F.

Z dziejów górnictwa solnego w Polsce. „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”. Seria D. Historia Techniki i Nauk Technicznych, zes. 1. PWN, Warszawa 1958, s. 294, 51 ilustracji w tekście.

Powyższa praca zbiorowa jest zestawieniem opracowań poświęconych dziejom podkrakowskiego „zagłębia solnego”:

Alfons Długosz, *Rys historyczny górniczego rozwoju żupy wielickiej*. — Zawiera opis rozwoju techniki górniczej (narzędzi i maszyn górniczych) od najdawniejszych czasów istnienia kopalni aż do okresu rozbiorów.

Antonina Keckowa, *Kunegunda — żupa solna Lubomirskich w Sierczy*. W obszerniejszym tym artykule przedstawiona jest historia szybu „Kunegunda”, prywatnej kopalni soli Lubomirskich w Sierczy k. Wieliczki, istniejącej z górą 100 lat, od początków XVII w. Spory Lubomirskich ze skarbem królewskim o wkopywanie się w pokłady solne wielickie, sprawa konkurencji handlowej z żupą wielicką (sprzedaż soli), dane dotyczące produkcji a nawet buntu górników — oto treść artykułu. Dołączono do niego aneksy źródłowe.

Inne, objętościowo mniejsze pozycje uwzględniają różnorodną problematykę związaną z górnictwem soli i ośrodkami jej wydobycia:

Izabela Szczepaniakowa, *Poszukiwania soli na Śląsku oraz echa Wieliczki w Wyższym Urzędzie Górniczym we Wrocławiu*.

Mieczysław Książek, *Charakterystyka układu urbanistycznego Wieliczki i Bochni oraz wpływ górnictwa solnego na ich rozwój przestrzenny w wiekach średnich*.

Antoni Gawęł, *Rozwój pojęć geologicznych w historii Wieliczki*.

Józef Poborski, *Naturalne warunki rozbudowy kopalni soli w Bochni*.

Walery Goetel, *Zagadnienie ochrony przyrody w Wieliczce*.

Stanisław Gawęda, *Najstarsze relacje cudzoziemców w kopalni w Wieliczce*.

Mieczysław Skulimowski, *Z dziejów opieki lekarskiej i społecznej w żupach wielickich od XIII do XIX wieku*.

St. M.

Aurel Stodola, 1859—1942. Pamiatke storocnice narodenia. Vydavatelstvo Slovenskej Akadémie Vied. Bratislava 1959, s. 155.

Stulecie urodzin Aurela Stodoli, wielkiego uczonego i konstruktora pochodzenia słowackiego, uczciła Słowacka Akademia Nauk wydaniem poświęconej mu publikacji. Składają się na nią: wydrukowana w trzech językach (słowackim, rosyjskim i niemieckim) praca Juraja Vody, *Życie i dzieło Aurela*

Stodoli oraz dwa krótkie artykuły w języku słowackim: *Prace Stodoli nad turbinami ciepłymi* Vladimira Krivanka i *Stodola we wspomnieniach współczesnych* Jana Gondy.

Aurel Stodola urodził się w 1859 r. w słowackim miasteczku Liptowski Mikulasz. Otrzymał staranne wykształcenie kończąc Wydział Budowy Maszyn politechniki w Zurychu i uzupełniając studia na uniwersytetach Berlina i Paryża. Po kilkuletniej praktyce konstrukcyjnej w znanej firmie „Ruston” w Pradze powołany został na stanowisko profesora budowy maszyn politechniki w Zurychu.

Juraj Voda szeroko omawia zasługi Stodoli jako pedagoga położone w ciągu 37 lat jego pracy w uczelni zuryskiej. Przytacza on m. in. obszernie fragmenty wypowiedzi Stodoli na temat sprawy nauczania i podejścia do młodzieży. Stodola prowadził działalność pedagogiczną do roku 1929, kiedy to został przeniesiony w stan spoczynku. Zmarł w 1942 r.

Światowy rozgłos zawdzięcza Stodola pracom nad teorią i konstrukcją turbin parowych. Rozpoczął badania nad nimi w chwili, gdy pojawiać się zaczęły dopiero ich prototypy, a śmiało można powiedzieć, że wielki rozwój turbin parowych w latach międzywojennych jest w decydującej mierze wynikiem prac Stodoli. Jego dzieło *Turbiny parowe i ich perspektywy jako maszyn ciepłych* (opublikowane w 1920 r., a w pierwotnej formie referatu drukowane już w 1903 r.) uznane jest powszechnie za pionierskie a jednocześnie klasyczne dzieło o turbinach parowych.

Wielkie znaczenie mają też prace Stodoli z pierwszych lat jego działalności naukowej (1892—1900) dotyczące teorii automatycznej regulacji maszyn. Rozszerzył on wtedy teorię prostej regulacji Wysznogradskiego na procesy wymagające regulacji złożonej.

Ten dorobek naukowy Stodoli został przedstawiony w ogólnych zarysach w artykułach Krivanka i Vody. Voda omawia również poglądy polityczne i społeczne Stodoli. Dowodzi on, że choć związany ze Słowacją tylko pierwszymi 10 latami życia podkreślał Stodola stale swe słowackie pochodzenie. Widzi w Stodole wielkiego humanistę i człowieka postępu, który wyszedł daleko naprzód z kręgu poglądów drobnej burżuazji będącej jego rodzinnym środowiskiem.

S. F.

Stanisław Schwan, *Die neue Oder-Zeitung und Karl Marx als ihr Korrespondent*. „International Review of Social History”, vol. IV, 1959, part 1.

St. Schwann w artykule *Neue Oder-Zeitung i Karol Marks jako jej korespondent* daje szereg ciekawych informacji o działalności publicystycznej Marksa z r. 1855. Wydobyte przez autora fakty wypełniają pewne luki w biografii Marksa. Artykuł zawiera ponadto szczegółowy spis wszystkich publikacji Marksa i Engelsa na łamach wymienionej gazety z r. 1855 oraz korespondencję Marksa z jej redaktorem.

J. Sk.